OKM/Juha Post/Jaana Walldén 30.9.2016

Hallituksen esitys nuorisolaiksi HE 111/2016 vp

PERUSTUSLAKIVALIOKUNNALLE

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi nuorisolaki, joka korvaisi voimassa olevan nuorisolain vuodelta 2006. Esitykseen sisältyy säännösehdotukset nuoren henkilötietojen käsittelystä sekä etsivään nuorisotyöhön (11 ja 12 §) että nuorten työpajatoimintaan (14 §) ja siihen liittyvään huumausainetestaukseen (15 §).

Esitykseen ei katsota sisältyvän säännöksiä, jotka edellyttäisivät perustuslain mukaista säätämisjärjestystä. Ehdotetulla sääntelyllä on kuitenkin merkitystä perustuslain 7 §:n henkilökohtaisen vapauden ja koskemattomuuden suojan, 10 §:n yksityiselämän ja henkilötietojen suojan sekä 80 §:n yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista säätämisen kannalta, minkä vuoksi perustuslakivaliokunnan lausuntoa pidetään tarpeellisena.

Henkilökohtaisen vapauden ja koskemattomuuden suoja:

Perustuslain 7 §:n 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Säännös turvaa siinä lueteltuja oikeushyviä julkisen vallan itse toimeenpanemilta loukkauksilta. Toisaalta säännös edellyttää, että valtio lainsäädäntötoimin turvaa näitä oikeuksia muita ulkopuolisia loukkauksia vastaan. Pykälän 3 momentin mukaan henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ei saa puuttua eikä vapautta riistää mielivaltaisesti eikä ilman laissa säädettyä perustetta. Oikeus henkilökohtaiseen koskemattomuuteen antaa suojaa esimerkiksi henkilöön käypiä tarkastuksia ja pakolla toteutettavia lääketieteellisiä tai vastaavia toimenpiteitä vastaan. Puuttumisen henkilökohtaiseen koskemattomuuteen tulee perustua eduskunnan säätämiin lakeihin, eivätkä ne saa olla mielivaltaisia.

Nuorten työpajatoiminnan huumausainetestauksesta ehdotetaan säädettäväksi lain 15 §:ssä. Huumausainetestauksen tavoitteena on valmennusympäristön ja työturvallisuuden parantaminen nuorten työpajassa. Huumausainetestiä koskevan todistuksen esittäminen nuorten työpajatoiminnan järjestäjälle on rajattu tilainteisiin, joissa on perusteltua aihetta epäillä, että nuori on huumausaineiden vaikutuksen alaisena työpajalla valmennuksessa tai hänellä on riippuvuus huumeista ja että testaaminen on välttämätöntä nuoren toimintakyvyn selvittämiseksi. Lisäksi edellytettäisiin, että valmennukseen kuuluviin käytännön tehtäviin sisältyy sellaisia tehtäviä, jotka edellyttävät erityistä tarkkuutta, luotettavuutta, itsenäistä harkintakykyä tai hyvää reagointikykyä. Sääntelyn tavoitteet liittyvät perustuslain 7 §:n 1 momentissa jokaiselle turvattuun henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ja turvallisuuteen sekä omaisuuden suojaan. Sääntelyä voidaan siten pitää hyväksyttävän tarpeen vaatimana.

Yksityiselämän ja henkilötietojen suoja:

Perustuslain 10 §:n 1 momentin mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla. Yksityiselämän suojan lähtökohtana on, että yksilöllä

on oikeus elää omaa elämäänsä ilman viranomaisten tai muiden ulkopuolisten tahojen mielivaltaista tai aiheetonta puuttumista hänen yksityiselämäänsä. Yksityiselämän suojan takaamiseksi valtiolta on jo perinteisesti edellytetty sen ohella, että se itse pidättäytyy loukkaamasta kansalaisten yksityiselämää, myös aktiivisia toimenpiteitä yksityiselämän suojaamiseksi toisten yksilöiden loukkauksia vastaan. Momentti sisältää myös erityisen tietosuojaa koskevan säännöksen, jonka mukaan henkilötietojen suojasta säädetään lailla. Säännös viittaa tarpeeseen lainsäädännöllisesti turvata yksilön oikeusturva ja yksityisyyden suoja henkilötietojen käsittelyssä, rekisteröinnissä ja käyttämisessä. Säännös ei viittaa pelkästään henkilötietolakiin (523/1999), vaan edellyttää ylipäätään lainsäädännöllisiä järjestelyjä henkilötietojen suojasta.

Etsivässä nuorisotyössä käytettävien tietojen luovuttamisvelvollisuudesta ehdotetaan säädettäväksi lain 11 §:ssä. Säännös vastaisi pääosin voimassa olevan nuorisolain 7 c §:ää, jota koskevasta hallituksen esityksestä perustuslakivaliokunta on antanut lausuntonsa (PeVL25/2010 vp – HE 1/2010 vp). Perustuslakivaliokunta on viranomaisten tietojen saamista ja luovuttamista koskevaa sääntelyä perustuslain 10 §:n 1 momentissa säädetyn yksityiselämän ja henkilötietojen suojan kannalta arvioidessaan kiinnittänyt huomiota muun muassa siihen, mihin ja ketä koskeviin tietoihin tiedonsaantioikeus ulottuu ja miten tiedonsaantioikeus sidotaan tietojen välttämättömyyteen (PeVL 23/2006 vp, s. 3/I).

Ehdotuksen 11 §:ssä määriteltyjen nuoren kotikunnalle luovutettavien henkilötietojen sisältö on määritelty koskemaan nuoren yksilöinti- ja yhteystietoja. Ne eivät yleensä ole salassa pidettäviä, mutta voivat viranomaisten julkisuudesta annetun lain 24 §:n 1 momentin 31 kohdan perusteella olla yksittäistapauksessa salassa pidettäviä. Henkilötietojen avulla voidaan ottaa yhteyttä mahdollisesti syrjäytymisvaarassa olevaan nuoreen ja tarjota hänelle etsivän nuorisotyön apua pääsyssä tarvitsemiinsa julkisiin palveluihin ja muuhun tukeen.

Ehdotuksen 12 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi nuorten tietojen käsittelystä etsivässä nuorisotyössä ja 14 §:ssä nuorten tietojen käsittelyä nuorten työpajatoiminnassa. Täsmentämällä henkilötietojen käsittelyn sääntelyä kyseisissä pykälissä vahvistettaisiin samalla myös yksityisyyden suojan toteutumista henkilötietojen käsittelyssä.

<u>Yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista säätäminen:</u>

Perustuslain 80 §:n 1 momentin mukaan lailla on säädettävä yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista sekä asioista, jotka perustuslain mukaan muuten kuuluvat lain alaan. Säännös edellyttää, että kaikki yksilön oikeusasemaan vaikuttavat keskeiset säännökset tulee antaa lailla. Lisäksi eduskunnan apulaisoikeusasiamies on ratkaisussaan 3 päivänä syyskuuta 2013 (Dnro 4784/4/11) kehottanut opetus- ja kulttuuriministeriötä säätämään huumausainetestauksen edellytyksistä nuorten työpajatoiminnassa lain tasolla. Ehdotetulla sääntelyllä huumausainetestausta koskeva sääntely toteutettaisiin lain tasolla nuoren perusoikeuksien toteutumiseksi.